

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Oddělení praxe

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Pěstounská péče na přechodnou dobu:
proces předávání dítěte do následné péče**

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Ehrlichová

Autor práce: Simona Novotná

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: III.

2020

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 29. 4. 2020.

.....
Simona Novotná

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Magdaleně Ehrlichové za veškeré rady a odbornou pomoc při konzultacích a během psaní celé práce.

Obsah

Úvod	6
1 Pěstounská péče na přechodnou dobu	8
1.1 Cíle a poslání pěstounské péče na přechodnou dobu	8
1.2 Historie pěstounské péče na přechodnou dobu	9
1.3 Současné legislativní zakotvení	10
1.4 Zaangažované subjekty	11
2 Role pěstouna na přechodnou dobu.....	13
2.1 Zařazení do evidence žadatelů	13
2.1.1 Uzavření dohody	15
2.2 Soudní rozhodnutí o svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu .	16
2.3 Práva a povinnosti pěstounů na přechodnou dobu	18
2.3.1 Povinnosti z hlediska vzdělání.....	19
2.4 Sociální zabezpečení	20
2.4.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte.....	20
2.4.2 Odměna pěstouna.....	21
2.4.3 Další možné příspěvky.....	21
3 Dítě umístěné do pěstounské péče na přechodnou dobu.....	22
3.1.1 První kontakt.....	23
3.1.2 Pobyt dítěte v pěstounské rodině na přechodnou dobu.....	24
3.2 Odchod dítěte	27
3.2.1 Návrat k rodičům nebo příbuzným	28
3.2.2 Přechod do jiné formy náhradní rodinné péče	29
3.2.3 Přechod do ústavní péče	29
4 Předávání dítěte do následné péče	31

4.1	Z pohledu pěstouna	31
4.2	Z pohledu doprovázející organizace	34
4.3	Z pohledu dítěte.....	35
4.4	Z pohledu orgánu sociálně-právní ochrany dětí.....	37
	Závěr	39
	Seznam použitých zdrojů	41
	Abstrakt	45
	Abstract.....	46

Úvod

Cílem celé mé práce je popsat specifika pěstounské péče na přechodnou dobu a představit proces předávání dítěte do následné péče. Pro zpracování tématu umístění dítěte do následné péče z pěstounské péče na přechodnou dobu jsem se rozhodla zejména ze dvou důvodů. Na praxi v organizaci podporující pěstouny jsem poprvé zachytila přesun dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu do dlouhodobé pěstounské péče a následně mě tato problematika zaujala. Od roku 2006, kdy pěstounská péče na přechodnou dobu vznikla, je o tuto formu náhradní rodinné péče zájem jako o prostředek poskytnutí okamžité pomoci ohroženým dětem. Ačkoli se přechodní pěstouni berou jako profesionálové, nemůže od nich nikdo čekat zcela chladné a bezcitné chování. Vždy se mezi nimi vytvoří určitý citový vztah, na kterém je nutné po odchodu dítěte pracovat. Zejména u těchto pěstounů jsou důležité jejich emoční prožitky vzhledem ke krátkodobosti poskytované péče. Jde o znak specifický pro tuto formu náhradní rodinné péče.

Odchod dítěte, jeho průběh a prožívání z hlediska pohledů několika subjektů je hlavním tématem mé bakalářské práce. Dříve, než se budu zabývat stěžejní myšlenkou, je důležité pro její správné pochopení zmínit význam pěstounské péče na přechodnou dobu, jak se stát pěstounem na přechodnou dobu a jaká je jeho role po dobu vykonávání přechodné pěstounské péče i po jejím ukončení. V rámci kapitoly Role pěstouna na přechodnou dobu se také zaměřuji na sociální zabezpečení pěstounů a dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu. Zde definuji jednotlivé dávky a jejich konkrétní výši. Ačkoli je hlavním tématem odchod dítěte z přechodné pěstounské péče, považuji za nutné zmínit i proces, kdy dítě do rodiny na přechodnou dobu přichází a zvyká si na ni.

V ideálním případě by děti měly vyrůstat a trávit své dětství u biologických rodičů. Pěstounská péče na přechodnou dobu nabízí možnost, kdy se děti mohou vrátit do biologické rodiny. Poskytuje dětem nejen přechodnou péči, ale také bezpečí, které během tohoto období potřebují. Společnost je nastavena tak, že jejím základem je fungující rodina. Ta zajišťuje dítěti prostředí, ve kterém má své místo a kde jsou mu předávány emocionální a praktické zkušenosti od rodičů. Každý má právo založit rodinu, ve které má dítě právo na rodiče, lásku, bezpečí, výchovu, vývoj, vzdělání a zdravotní a sociální péči. Z nejrůznějších důvodů děti v dnešní době o toto základní rodinné prostředí přicházejí. V tento okamžik jsou tu přechodní pěstouni, kteří jsou připraveni a schopni ihned pomoci a poskytnout odpovídající péči svěřenému dítěti.

Pro bakalářskou práci jsem získávala informace zejména z knihy vydané Asociací poskytovatelů sociálních služeb ČR v roce 2018 s názvem *Dobrý pěstoun*, která veškeré informace zmiňuje v souvislosti pěstounské péče na přechodnou dobu. Tato kniha mi pomohla pochopit nejasnosti, které jsem na začátku bakalářské práce měla. Další využívanou literaturou byla kniha PhDr. Hany Pazlarové, Ph.D s názvem *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, kde je pěstounské péči na přechodnou dobu věnována jedna velká kapitola. Další použitou literaturou byla kniha od Gabriela Zbyňka a Tomáše Nováka *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, ze které jsem získala informace ohledně oblasti historie. Co se týče hlavního tématu, proces předávání dítěte do následné péče, využila jsem nejen zmíněné knihy, ale také *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče* od Adriany Sychrové. Velmi užitečné mi byly po celou dobu zákony, internetové stránky organizací zabývající se procesy související s pěstounskou péčí na přechodnou dobu a pravidla a principy od Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, jimiž se proces předávání dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu do péče jiné fyzické osoby řídí.

1 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Dříve, než se začnu zabývat pěstounskou péčí na přechodnou dobu a procesem předávání dítěte do následné péče, je důležité vymezit, co pojem přechodná pěstounská péče znamená, kdy a v rámci jakých okolností vznikla, jaký je její význam, jaká je její právní úprava a kdo všechno v procesu socializace a odchodu dítěte vystupuje.

1.1 Cíle a poslání pěstounské péče na přechodnou dobu

Obecně je pěstounská péče na přechodnou dobu jedna z forem náhradní rodinné péče spadající do kompetence Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Poměrně nový institut pěstounská péče na přechodnou dobu je známá také pod pojmem profesionální pěstounská péče. Smyslem státem podporované rodinné individuální formy péče je poskytnutí okamžité pomoci ohroženým dětem a mladým lidem nacházejícím se v nouzi. Tato pomoc je poskytnuta po nezbytně dlouhou dobu, kdy se o děti nemůže starat jejich původní rodina, tedy v případě, kdy rodiče nejsou dočasně schopni vykonávat své rodičovské povinnosti a poskytnout kvalitní péči. Překážkou ve vykonávání péče může být hospitalizace v nemocnici, výkon trestu odnětí svobody, výkon vazby, ztráta bydlení, rozvod nebo úmrtí v rodině.¹

Cílem je rychlé a trvalé řešení. U dětí umístěných v pěstounské péči na přechodnou dobu je řešení v podobě umístění dítěte do náhradní rodiny nebo jeho návrat do biologické rodiny velmi pravděpodobné. To znamená, že tyto děti mají naději se po uplynutí nezbytně dlouhé doby vrátit do původní rodiny nebo do jiné náhradní rodinné péče.² Jsou ale i výjimky, kdy lze tuto dobu prodloužit. Například pokud přicházejí do přechodné pěstounské péče postupně další sourozenci už přijatého dítěte, pak se doba, kterou v ní děti stráví, prodlužuje do doby, než má z této péče odejít poslední přijatý sourozenec.³ Do pěstounské péče na přechodnou dobu mohou být svěřeny i děti, jejichž situace neodpovídá dlouhodobé pěstounské péči nebo osvojení.⁴ Pokud rodičům dítěte nebyla omezena rodičovská zodpovědnost, nebyli jí zbaveni nebo nebyl její výkon pozastaven, zákonnými zástupci dítěte jsou stále biologičtí rodiče a pěstouni zastupují dítě jen ve všedních záležitostech.⁵

¹ Srov. GABRIEL, Z., NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 54.

² Srov. BUREŠOVÁ, P., POLÁCHOVÁ VAŠTATKOVÁ, J. a VYHNÁLKOVÁ, P. *Rodina a náhradní rodinná péče*, s. 25.

³ Srov. *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí*, HLAVA V, § 27 a), odst. 9.

⁴ Srov. GABRIEL, Z., NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 54.

⁵ Srov. *Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník*, ODDÍL II, § 966.

Hlavním kritériem rozhodnutí soudu pro uskutečnění pěstounské péče na přechodnou dobu je prospěch a blaho dítěte. Tato podstatná zásada je obsažena v Úmluvě o právech dítěte.⁶ Pěstounská péče na přechodnou dobu se od ostatních typů náhradní rodinné péče odlišuje několika specifickými znaky. Mezi tyto odlišnosti patří souhlas biologických rodičů s umístěním dítěte do náhradní rodinné péče, prvotní účast a spolupráce s biologickou rodinou a možný návrat dítěte do biologické rodiny.⁷

V koncepci pěstounské péče na přechodnou dobu se počítá i s dětmi mladých nezralých matek, které zatím nejsou schopny plnit zodpovědně svou rodičovskou roli. Mezi další skupiny patří děti žijící v rodině dlouhodobě nefunkční, děti drogově závislých matek, děti, jejichž rodina je dlouhodobě vážně ohrožena pobytem jednoho či obou rodičů ve výkonu trestu, děti, které náhle onemocní závažnou nemocí a jejichž rodina či jeden z členů (obvykle matka) tuto zátěž dočasně nezvládá nebo děti vykazující masivní a dlouhodobější poruchy chování.⁸

1.2 Historie pěstounské péče na přechodnou dobu

V průběhu celé historie se toho stalo mnohé, co se týče oblasti pěstounské péče. Důležité je začít významnými roky pro rozvoj pěstounské péče a dospět tak ke vzniku pěstounské péče na přechodnou dobu v roce 2006.

Zásadním zlomem v dějinách byla otázka, jak dosavadní způsob péče o děti, které nemohly vyrůstat ve vlastní rodině, řešit jinak než prostřednictvím sirotčinců. Rozvoj nalezců potřeboval způsob péče daleko levnější a humánnější. Změnu umožňoval dekret z roku 1788, který představoval to, co bychom dnes mohli nazvat pěstounskou péčí a kde byly jasně formulovány zásady pro pěstouny, které museli splňovat.⁹ Období první republiky umožňovalo pěstounskou péči jako reakci na velké války, po kterých zůstalo mnoho sirotků. Pokud se děti dostaly do rodiny pěstounů, nemusely tak zůstat v dětských domovech, které již existovaly a měly podobu a funkci dnešní doby.¹⁰

Od roku 1918 do roku 1938 se pěstounská péče dělila na čtyři typy. První byla pěstounská péče nalezenecká, která poskytovala dětem do určitého věku zázemí po pobytu v nalezcinci či sirotčinci. U druhého typu, pěstounské péče řízené a kontrolované institucí Okresní péče o mládež, museli sociální pracovníci vyhledávat spolehlivé

⁶ Srov. *Úmluva o právech dítěte*, ČÁST I, článek 3.

⁷ Srov. GABRIEL, Z., NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 54.

⁸ Srov. Tamtéž, s. 55-58.

⁹ Srov. Tamtéž, s. 13.

¹⁰ Srov. MATĚJČEK, Z. A KOLEKTIV. *Náhradní rodinná péče*, s. 29.

pěstouny se schopností zajistit dítěti řádnou výchovu. Pěstounská péče v tzv. koloniích byla založena na myšlence rodinných kolonií, ve kterých byly rodinám svěřeny děti do pěstounské péče. Díky blízkému sousedství byla kontrola pěstounských rodin a pomoc pěstounským rodičům s výchovou dětí snazší. Pěstounská péče na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny bez soudního jednání byl poslední typ, který se později proměnil ve svěřování dětí prarodičům nebo příbuzným.¹¹

Pěstounská péče byla v roce 1950 zrušena a zákonem byla připuštěna pouze příbuzenská pěstounská péče, osvojení nebo poručnictví. Důvodem bylo převzetí odpovědnosti za výchovu dítěte socialistickým státem prosazující kolektivní výchovu.¹²

V roce 1973 bylo pěstounství navraceno zpět do legislativy zákonem č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči.¹³ Po roce 1989, kdy došlo k demokratizaci společnosti, nastaly změny v oblasti rodinného práva. Začal se klást daleko větší důraz na zájmy a potřeby dítěte a na svěřování dětí do péče fyzických osob.¹⁴

Rok 1998 byl významný v tom, že byla přijata první novela zákona č. 91/1998 Sb. doplňující zákon o rodině č. 94/1963 Sb., která změnila přístup k náhradní rodinné péči. Novela přinesla tyto změny:

- dítě má právo vyjadřovat se ke všem záležitostem, které se týkají jeho osoby,
- zájem dítěte je na prvním místě,
- zdůraznění zásady, že soud musí dát přednost příbuznému dítěti,
- dítě může být svěřeno do společné péče manželů,
- před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zjišťovat, zda výchovu nelze zajistit náhradní rodinnou péčí, která má přednost.¹⁵

1.3 Současné legislativní zakotvení

Pěstounská péče na přechodnou dobu byla zavedena jako nová a potřebná forma krátkodobé péče o děti, které se ocitnou mimo vlastní rodinu.¹⁶

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí sjednotil právní úpravu do předpisů sociálního zabezpečení i podzákoných norem a přinesl tak základní právní rámec v obecné rovině. Zároveň také došlo k přesunutí pěstounské péče do zákona

¹¹Srov. MATĚJČEK, Z. A KOLEKTIV. *Náhradní rodinná péče*, s. 30.

¹² Srov. VRÁNOVÁ, L. *Sociálně- právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*, s. 25.

¹³ Srov. PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 22.

¹⁴ Srov. SMOLÍKOVÁ, V. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*, s. 56.

¹⁵ Srov. PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 14.

¹⁶ Srov. SOBOTKOVÁ, I., Očenášková, V. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli*, s. 33.

o rodině a k vypuštění podmínky předpokladu dlouhodobosti pěstounské péče.¹⁷ Od tohoto roku tak mohlo být dítě krátkodobě svěřováno i do pěstounské péče, nejen do péče podle §45 zákona o rodině¹⁸ nebo péče poručníka či opatrovníka.¹⁹

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí byl v roce 2006 novelizován a zároveň byla zavedena nová forma pěstounské péče, a sice pěstounská péče na přechodnou dobu. Před přijetím novely se bylo možné setkat s označením profesionální pěstounská péče. Některým jedincům se toto pojmenování zdá výstižnější a používají ho i dnes.²⁰ Již zmíněný zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů obsahuje práva a povinnosti při výkonu pěstounské péče, dávky pěstounské péče a společná ustanovení o dávkách pěstounské péče. V každé části je zmíněné, jak to funguje u osob v evidenci vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu (více vysvětleno v kapitole Sociální zabezpečení a Práva a povinnosti pěstounů na přechodnou dobu).²¹

Pěstounská péče je nyní upravena v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v §§ 958-970 a v právních předpisech o sociálním zabezpečení (nemocenské a důchodové pojištění pěstounů na přechodnou dobu).²²

1.4 Zaangažované subjekty

Během procesu realizace pěstounské přechodné péče se objevuje několik subjektů, které mají svou velmi důležitou roli. Hlavní role připadá samotnému dítěti, které potřebuje okamžitou pomoc, kdy všichni hledí na jeho blaho a snaží se zajistit nejlepší prostředí pro jeho vývoj. Dalším členem procesu je příslušný obecní úřad s rozšířenou působností, kde vše začíná, pokud se osoby v příslušném městě rozhodnou být pěstouny na přechodnou dobu. Právě pěstouni jsou důležití, protože bez nich by uskutečnění této formy náhradní rodinné péče nebylo možné. Celý proces by nebyl možný bez soudu, který svým rozhodnutím umožňuje dítěti dočasný domov u pěstounů na přechodnou dobu.²³ Doprovodná organizace je významným subjektem zejména z hlediska uzavírání tzv. dohody s pěstouny. Doprovázení představuje řízený proces, jehož činnosti vedou k zajištění bezpečného prostředí pro dítě, poskytování pomoci a podpory pěstounům,

¹⁷ Srov. SMOLÍKOVÁ, V. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*, s. 58.

¹⁸ Zákon o rodině byl zrušen zákonem 89/2012 Sb., nový občanský zákoník ke dni 1. 1. 2014.

¹⁹ Srov. VRÁNOVÁ, L. *Sociálně- právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*, s. 32.

²⁰ Srov. GABRIEL, Z., NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 54.

²¹ Srov. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, HLAVA I.

²² Srov. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 958-970.

²³ Srov. PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 155.

zjišťování potřeb pěstounů a kontrole poskytované pěstounské péče na přechodnou dobu. Doprovodnou organizací může být krajský úřad, obecní úřady s rozšířenou působností, obecní úřady, příspěvkové organizace krajů a obcí, nestátní neziskové organizace či fyzické osoby s příslušným pověřením.²⁴

Spolupráce je důležitá mezi pěstounem, biologickými rodiči dítěte a orgánem sociálně-právní ochrany dětí, aby vytvořili takové podmínky, které umožní co nejrychlejší proces předávání dítěte do následné péče. Velký vliv na dítě a usnadnění procesu předávání mají právě biologičtí rodiče, se kterými je v průběhu pěstounské péče na přechodnou dobu zachován kontakt. Při výběru vhodného pěstouna na přechodnou dobu spolupracuje s orgánem sociálně-právní ochrany dětí krajský úřad. Ten dále zjišťuje připravenost pěstouna na přechodnou dobu na přijetí dítěte a po dohodě s orgánem sociálně-právní ochrany dětí (před umístěním dítěte do přechodné pěstounské péče) organizuje přípravnou schůzku (setkání pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí, pěstouna na přechodnou dobu, biologických rodičů a dítěte). Poté, co obdrží usnesení o umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, založí dítěti spisovou dokumentaci. Krajský úřad tak hraje v procesu pěstounské péče na přechodnou dobu podstatnou roli.²⁵

²⁴ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun, Náhradní rodinná péče v ČR*, s. 74-78.

²⁵ Srov. KRAJSKÝ ÚŘAD OLOMOUCKÉHO KRAJE- *pěstounská péče na přechodnou dobu- doporučený postup*, s. 6. [online].

2 Role pěstouna na přechodnou dobu

V této kapitole zmíním vše, co se týká osobnosti pěstouna, na kterého jsou kladeny vysoké nároky. Ty tak zajistí službu poskytovanou v odpovídající kvalitě. „*Pěstouny na přechodnou dobu je třeba považovat za profesionály, kteří poskytují velmi specifickou službu dítěti a jeho rodině.*“²⁶ Motivace, proč si do své péče vzít dítě také závisí na tom, jakou hodnotu pro pěstouna dítě znamená.²⁷ Nejen, že má dítěti zajistit přirozené prostředí, ale musí se zajímat o jeho zdravotní stav a během doby, kdy mají dítě svěřené do péče, spolupracovat s biologickými rodiči, orgánem sociálně-právní ochrany dětí, doprovázející organizací, odborníky a novými pěstouny, ke kterým bude dítě následně svěřeno, pokud nedojde k návratu do biologické rodiny nebo ústavní péče.

Podle motivace se pěstouni dají rozdělit do tří kategorií. Do první skupiny patří zejména rodiny, které se přijetím dítěte chtějí rozšířit. Ženy, které touží mít dítě, ale stále nemohou najít svého partnera, patří také do tohoto druhu motivace (tato skupina pěstounů odpovídá spíše dlouhodobé pěstounské péči). Druhou skupinou jsou rodiče, kteří opět touží naplnit své rodičovství po tom, co jejich děti opustily své rodné domovy. U poslední kategorie se pěstouni na přechodnou dobu starají o děti se specifickými potřebami a pěstounskou péčí na přechodnou dobu berou jako formu placené práce. To však neznamená, že pěstounskou péčí na přechodnou dobu vykonávají kvůli pravidelnému měsíčnímu příjmu v určité výši.²⁸

Pokud přechodní pěstouni vnímají pěstounskou péčí na pěstounskou dobu jako poslání a dokážou vnímat potřeby dítěte, jsou kvalitními přechodnými pěstouny. U pěstounské péče obecně se setkáváme spíše s motivací čistého úmyslu pomáhat dětem.²⁹

2.1 Zařazení do evidence žadatelů

Pokud se daný pár rozhodl přijmout dítě do náhradní rodinné péče, je potřeba obrátit se na obecní úřad obce s rozšířenou působností na oddělení sociálně-právní ochrany dětí odboru sociálních věcí. Zde se partnerské dvojice ujme sociální pracovník, který s nimi udělá první seznamovací pohovor a předá jim formulář nutný k vyplnění a podání žádosti o zprostředkování náhradní rodinné péče. K této žádosti jsou potřeba fotografie žadatelů, zpráva o zdravotním stavu, potvrzení o stálém příjmu od zaměstnavatele,

²⁶ PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 155.

²⁷ Srov. SYCHROVÁ, A. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*, s. 54.

²⁸ Srov. Tamtéž, s. 55.

²⁹ Srov. MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*, s. 54.

pokud možno i jeho posudek, dále zpráva o sociálních poměrech, kterou sepíše sociální pracovník na základě návštěvy žadatelů, opis rejstříku trestů, písemný souhlas s absolvováním přípravy na přijetí dítěte a stanovisko obecního úřadu.³⁰ Již v této žádosti si žadatelé určují, o jaký typ náhradní rodinné péče mají zájem. Po shromáždění všech dokladů požadovaných zákonem založí sociální pracovník žadatelům vlastní spis. Úkolem sociálního pracovníka je odevzdání žádosti se všemi náležitostmi příslušnému krajskému úřadu. Po obdržení spisové dokumentace krajský úřad provádí posouzení bezúhonnosti, kdy kvůli zájmu dítěte jsou hodnoceny i činy, které se ve výpisu rejstříku neobjevují. Tato bezúhonnost se posuzuje u žadatele, jeho manžela/manželky, druhu/družky, dítěte a u dalších členů v domácnosti.³¹

Druhým krokem je posouzení zdravotního stavu posudkovým lékařem na základě dotazníků, které vyplnil žadatel a jeho ošetřující lékař. Pokud by nastaly jakékoli nejasnosti, lékař krajského úřadu si může vyžádat zdravotní dokumentaci ošetřujících lékařů. Poté probíhá psychologické vyšetření, kdy se posuzuje osobnost žadatele, vztahy v rodině nebo také náboženské, etické, sociální, kulturní a ekonomické poměry. K tomuto pohovoru jsou budoucí pěstouni zváni zhruba 2-3 měsíce od obdržení dokumentace.³² Tato příprava má ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí ČR vymezeny cíle, které jsou: poskytnout žadatelům odborné informace o specifikách náhradní rodinné péče a možnost vytvořit si budoucí představu o tom, jaké to bude po příchodu dítěte. Posledním cílem je v podstatě prozkoumání zájemců, na základě kterého se vyhodnotí, zda jsou či nejsou vhodní pro přijetí dítěte.³³

Celkovou představou o tom, jak by měl pěstoun na přechodnou dobu vypadat, se zabývalo mnoho odborníků. Aby byl přechodný pěstoun schopen poskytnout dítěti odpovídající péči a měl dostatek sil, jeho věk by se měl pohybovat od 28 do 65 let.³⁴ Co se týče jeho osobnosti, věnuje se pozornost stejným kritériím (psychický stav, zdravotní stav, bezúhonnost atd.). Tyto požadavky se nezkoumají pouze u daného pěstouna na přechodnou dobu, ale také u jeho manželky/manžela a u jejich dětí, které společně vychovávají v jedné domácnosti. Ty by neměly mít vážnější výchovné

³⁰ Srov. PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 32-33.

³¹ Srov. *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí*, §21 a §27.

³² Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun, Náhradní rodinná péče v ČR*, s. 35-36.

³³ Srov. MPSV- *Metodické doporučení č. 7/2009 k odbornému posuzování žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče*, s. 1. [online].

³⁴ Srov. PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 158.

problémy, chronické zdravotní obtíže nebo traumata v osobní historii.³⁵ Otázkou je, zda by měl mít pěstoun na přechodnou dobu určité vzdělání a odbornost. V tomto ohledu padalo mnoho návrhů, jakou by vzdělání mělo mít podobu. Objevovaly se i názory, že vzdělání nic neznamená a nemůže ukázat kvalitu budoucího pěstouna.³⁶ Všichni se však shodují, že by všichni zájemci o pěstounskou přechodnou péči měli mít nejen své vlastní děti, ale také zkušenosti s dětmi v náhradní rodinné péči.³⁷ Rozhodující oblastí je rodinná situace. Konkrétně to znamená, zda je manželství pěstouna spokojené (bez vážnějších problémů a trvá minimálně 5 let), žije sám (do náhradní rodinné péče může dítě přijmout člověk sám bez partnera, nelze však osvojení dítěte u homosexuálního páru)³⁸ nebo je rozvedený. Pokud se rozhodne o výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu, je důležité připravit zázemí domova a výbavu pro příchod dítěte jakéhokoli věku. Pěstouni musí mít zajištěnou bytovou situaci, pediatra pro dítě a stabilní finanční situaci.³⁹

Pokud žadatelé úspěšně projdou posouzením na krajském úřadě, následně obdrží rozhodnutí o zařazení do evidence, podle které krajský úřad vyhledává vhodné budoucí přechodné pěstouny pro děti, též vedené v evidenci krajského úřadu.⁴⁰ Ti, co do evidence zařazení nebyli, mají právo na odvolání do 15 dnů.

Poté nastává období čekání na nabídku dítěte. Tato doba není žádným způsobem dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí stanovena.⁴¹

2.1.1 Uzavření dohody

Pokud se zájemci o přechodnou pěstounskou péči stanou osobou v evidenci, obecní úřad obce s rozšířenou působností, kde má osoba v evidenci trvalý pobyt, navrhne této osobě dohodu o výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu. Ta by měla být uzavřena do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení zájemců do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu. Se souhlasem obecního úřadu obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má osoba v evidenci trvalý pobyt, může osoba v evidenci uzavřít dohodu o výkonu přechodné pěstounské péče s obecním úřadem, obecním úřadem s rozšířenou působností, kde nemá osoba v evidenci trvalý

³⁵ Srov. PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 159.

³⁶ Srov. KONEČNÁ, H., SUDOVOÁ, M. *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu?*, s. 49-50.

³⁷ Srov. Tamtéž, s. 51-53.

³⁸ Srov. SYCHROVÁ, A. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*, s. 59.

³⁹ Srov. PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 160.

⁴⁰ Srov. Tamtéž, s. 31-32.

⁴¹ Srov. GABRIEL, Z., NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 84-93.

pobyt, krajským úřadem nebo pověřenou osobou. Dohodu o výkonu přechodné pěstounské péče uzavírá osoba v evidenci jedinou bez ohledu na počet svěřených dětí. Pokud jsou oba manželé osobou v evidenci, uzavírají společně také jedinou dohodu bez ohledu na počet svěřených dětí a bez ohledu na to, zda některé nebo všechny děti jsou svěřeny do společné péče.⁴²

Subjekt, který se stal poskytovatelem (obecní úřad, obecní úřad s rozšířenou působností, kde nemá osoba v evidenci trvalý pobyt, krajský úřad nebo pověřená osoba), musí informovat příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností a zaslat opis dohody o výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu. Poskytovatel je povinen sledovat naplňování této dohody prostřednictvím svých zaměstnanců. Ti musí minimálně jednou za dva měsíce navštívit rodinu přechodných pěstounů a jednou za šest měsíců zpracovat zprávu o průběhu výkonu přechodné pěstounské péče, kterou předají úřadu obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má osoba v evidenci trvalý pobyt.⁴³

Dohoda o výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu trvá po dobu, po kterou je osoba rozhodnutím krajského úřadu vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat přechodnou pěstounskou péči. Ze strany poskytovatele však může dojít k vypovězení dohody o výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu z důvodu opakovaného maření sledování naplňování dohody (neumožnění ohlášené návštěvy) nebo pro závažné porušování povinností, ke kterým se osoba v evidenci zavázala v dohodě o výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu. Pěstouni na přechodnou dobu mohou vypovědět dohodu o výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu kdykoli a bez udání důvodu. Výpověď následně zasílají na adresu poskytovatele, který ihned informuje příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí.⁴⁴

2.2 Soudní rozhodnutí o svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu

Orgány sociálně-právní ochrany dětí mají k dispozici evidenci osob vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu od svého krajského úřadu. Pokud se sociální pracovník obecního úřadu obce s rozšířenou působností dozví o dítěti, kterému je nutné poskytnout přechodnou pěstounskou péči, oznámí tuto skutečnost svému nadřízenému

⁴² Srov. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47 b).

⁴³ Srov. Tamtéž, § 47 b).

⁴⁴ Srov. Tamtéž, § 47 c), odst. 2 a 3.

krajskému úřadu. Ten kontaktuje případnou vhodnou osobu vedenou v evidenci osob vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu.⁴⁵ Dítě může být svěřeno i osobám z evidence osob vedené jiným krajským úřadem.⁴⁶

Pokud se najdou vhodní pěstouni na přechodnou dobu, musí v tomto okamžiku přijmout dítě různého věku (do 18 let, kdy dosáhne zletilosti) s postižením i bez něj. Přes široké věkové rozmezí se odborníci shodují na novorozencích a kojencích jako vhodné věkové kategorii pro pěstounskou péči na přechodnou dobu.⁴⁷

Ihned bez projednání dítěte v poradním sboru (komise scházející se v rámci krajských úřadů, která je tvořena odborníky a doporučuje vhodné žadatele pro konkrétní dítě) podává sociální pracovník obce s rozšířenou působností návrh na svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu k okresnímu soudu, který je místně příslušný dle bydliště dítěte.⁴⁸ Soud rozhoduje o svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu rozhodnutím s konstitutivními účinky, nebo předběžným opatřením dle § 76 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád⁴⁹, tedy rozhodnutím, kdy soud je povinen rozhodnout o předběžném opatření do 1 dne od podání návrhu.⁵⁰

Aby soud mohl rozhodnout o svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, musí být splněny určité podmínky:

- výchova a péče dítěte není v biologické rodině řádně zabezpečena,
- zájem dítěte na svěřeni do jiného výchovného prostředí a jeho kladné vyjádření k této věci přiměřené věku,
- existence konkrétního vhodného žadatele zařazeného v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu.⁵¹

Soudním rozhodnutím je dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu. Soud je povinen nejméně jednou za 3 měsíce přezkoumat, zda důvody, pro které bylo dítě svěřeno do přechodné pěstounské péče, stále trvají.⁵² K tomu si může soud vyžádat zprávy příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který navštěvuje pěstounskou rodinu po celou dobu péče o svěřené dítě.⁵³

⁴⁵Srov. MPSV- *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*, [online].

⁴⁶ Srov. PPPD- *výběr konkrétní pěstounské rodiny na PPPD*, [online].

⁴⁷ Srov. KONEČNÁ, H., SUDOVOVÁ, M. *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu?*, s. 40.

⁴⁸ Srov. MPSV- *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*, [online].

⁴⁹ Srov. *Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 404/2012 Sb.*

⁵⁰ Srov. MINISTERSTVO VNITRA. *Sbírka zákonů Česká republika*, s. 5150-5157.

⁵¹ Srov. PPPD- *návrh na svěřeni dítěte do PPPD*. [online].

⁵² Srov. *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí*, § 27 a, odst. 8.

⁵³ Srov. GABRIEL, Z., NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 97.

Dítě může být svěřeno osobám v evidenci do pěstounské péče po:

- dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat,
- dobu, po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením,
- dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba.⁵⁴

Pokud důvody pro opatření svěřením dítěte do pěstounské přechodné péče opadly, soud rozhodne o výchově dítěte a zároveň zruší svěřením dítěte do této formy náhradní rodinné péče. Zákonem je stanovena podmínka, že rozhodnutím soudu může být jen na základě důležitých důvodů pěstounská péče na přechodnou dobu zrušena. Pokud ovšem o zrušení pěstounské péče na přechodnou dobu požádá sám pěstoun, soud musí vyhovět.⁵⁵

2.3 Práva a povinnosti pěstounů na přechodnou dobu

Pěstoun má povinnost o dítě osobně pečovat, ale nemá vyživovací povinnost.⁵⁶ Ta stále náleží biologickým rodičům nebo jiným osobám povinným výživou k dítěti, kterou určí soud.⁵⁷ Současně jim soud uloží, aby výživné poukazovali příslušnému orgánu sociálně-právní ochraně dětí, tedy krajské pobočce Úřadu práce České republiky, která pěstounovi na přechodnou dobu vyplácí příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Nárok na výživné určené na dítě, jemuž náleží příspěvek na úhradu potřeb dítěte, přechází z dítěte na stát. Pěstoun vykonává pouze přiměřené povinnosti a práva rodičů.⁵⁸

Jaké mají osoby v evidenci práva a nároky, je sepsáno v dohodě, kde se žadatelé blíže dozvědí o pravidelné konzultaci s klíčovým pracovníkem a o pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě. Tato pomoc spočívá v zajištění krátkodobé péče po dobu, kdy je osoba v evidenci uznána dočasně práce neschopnou, při ošetřování osoby blízké, při narození dítěte, při vyřizování nezbytných osobních záležitostí a při úmrtí osoby blízké. Dále tato část vysvětluje nárok na respitní péči. Pokud svěřené dítě dosáhlo alespoň 2 let, osobám v evidenci může být poskytnuta pomoc se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě. Tato pomoc je poskytována v rozsahu 14 dnů v jednom roce. Poslední součástí je zprostředkování odborné pomoci, kdy osoby v evidenci (přechodní

⁵⁴ Srov. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 27 a, odst. 7.

⁵⁵ Srov. PLECITÝ, V., SKŘEJPEK, M., SALAČ, J., ŠÍMA, A. *Základy rodinného práva*, s. 81.

⁵⁶ Srov. Tamtéž, s. 81.

⁵⁷ Srov. Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, ODDÍL II, § 966.

⁵⁸ Srov. MPSV- *Formy náhradní rodinné péče*. [online].

pěstouni) a svěřené dítě mají právo na psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci jednou za 6 měsíců.

Mezi povinnost přechodných pěstounů patří také umožnit styk dítěte s biologickými rodiči a osobami blízkými (na základě Dohody o poskytování služby asistovaný kontakt, která pak probíhá v souladu s pracovními postupy pro klíčové pracovníky a dohodou). U této povinnosti je důležité si uvědomit, že do pěstounské péče na přechodnou dobu se mohou dostat i děti zanedbávané, s čímž se musejí pěstouni vnitřně vyrovnat. Své pocity vůči biologickým rodičům není vhodné vyjadřovat před samotným dítětem, které by na své biologické rodiče pohlíželo jako na ty zlé, popřípadě by s nimi v budoucnu nechtělo navázat vzájemný vztah (pokud by se po pěstounské péči na přechodnou dobu dítě vrátilo zpět do biologické rodiny).⁵⁹

Osoby v evidenci (pěstouni na přechodnou dobu) by se měly držet uzavřené dohody, jejíž naplňování sleduje klíčový pracovník, který je nejméně jednou za dva měsíce v kontaktu s rodinou i dítětem svěřeným do péče.⁶⁰

Osoby zapsané v evidenci krajského úřadu mají právo na dávky pěstounské péče na přechodnou dobu i za situace, že žádné dítě v péči nemají.⁶¹

2.3.1 Povinnosti z hlediska vzdělání

První požadavek je absolvování psychologického vyšetření pěstounů zaměřené na motivaci a účast na přípravném kurzu v rozsahu 72 hodin.⁶² Od kurzu pro dlouhodobé pěstouny je odlišný, protože navíc obsahuje témata, jak spolupracovat s biologickou rodinou, jak sledovat vývoj dítěte a jak se připravit na proces předávání dítěte do jiné formy náhradní rodinné péče, zpět do biologické rodiny nebo ústavní péče.⁶³ Pro pěstouny, kteří již tento kurz absolvovali, existuje možnost snížení časové dotace.⁶⁴

Od roku 2013 je pouze pro přechodné pěstouny povinné vzdělání po příchodu dítěte v rozsahu 24 hodin během jednoho roku.⁶⁵ Získají tak informace, které se týkají oblasti péče o dítě, znalosti a dovednosti o dítěti specifické skupiny (zdravotní postižení, sourozenecké skupiny, jiné etnikum nebo děti, které zažily týrání, zneužívání nebo zanedbávání), informace o poskytování péče během změn spojené se vzděláváním nebo

⁵⁹ Srov. BUBLEOVÁ, V., FRANTÍKOVÁ, J., VYSKOČIL, F., VÁVROVÁ, A., POKORNÁ, P., LANDOVÁ, T., FIŠEROVÁ, V. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*, s. 18.

⁶⁰ Srov. *Zákon č. 359/199 S., o sociálně- právní ochraně dětí*, §47 a).

⁶¹ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. A KOLEKTIV. *Rodinné právo*, s. 311.

⁶² Srov. *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí*, ČÁST III, HLAVA I, § 11, odst. 2.

⁶³ Srov. KONEČNÁ, H., SUDOVOVÁ, M. *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu?*, s. 49.

⁶⁴ Srov. SYCHROVÁ, A. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*, s. 61.

⁶⁵ Srov. *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí*, § 47.

s vývojovými fázemi dítěte, dovednosti ve zvládnání krizových situací, při návratu dítěte zpět do biologické rodiny nebo nové náhradní rodiny a znalosti při přípravě dítěte na odchod z přechodné pěstounské péče spojený se zletilostí.⁶⁶

2.4 Sociální zabezpečení

Finanční podpora pěstounů na přechodnou dobu je zajištěna státem. Na jakou formu finanční pomoci mají přechodní pěstouni nárok, určuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí.⁶⁷ Stanovené dávky určené na pokrytí nákladů spojených s přechodnou pěstounskou péčí jsou poskytovány bez ohledu na výši příjmů pěstouna nebo členů jeho rodiny. Jednotlivé dávky vyplácí příslušná krajská pobočka Úřadu práce České republiky.⁶⁸

Sociální zabezpečení je podpora při získání sociální stability během tzv. sociálních událostí, které nejsou podporovány pouze finančně, ale také věcně a službou.⁶⁹ Výše odměny pěstouna a výše příspěvků u pěstounské péče na přechodnou dobu je ovlivněna počtem svěřených dětí, věkem dětí, a zda dítě potřebuje pomoc jiné fyzické osoby. Nárok na dávky vzniká od měsíce, kdy se stalo vykonatelné rozhodnutí soudu předběžné opatření o svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu.⁷⁰ Podmínkou získání těchto dávek je trvalé nebo obdobné bydliště v České republice.⁷¹

Osoby v evidenci mají nárok na odměny po celou dobu, kdy jsou zařazení do evidence osob schopné vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu.⁷²

Pěstounům na přechodnou dobu náleží příspěvek na úhradu potřeb dítěte a odměna pěstouna. Po vydání usnesení o předběžném opatření mají možnost žádat i o další příspěvky.⁷³

2.4.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Tento příspěvek je poskytován nezletilému a nezaopatřenému dítěti svěřenému do pěstounské péče na přechodnou dobu. Cílem dávky je uspokojování každodenních potřeb dítěte. Osobě, která pečuje o dítě (osoba v evidenci), je daná částka příspěvku vyplácena každý kalendářní měsíc. Jelikož jde o běžné situace, není potřeba soudního schválení.

⁶⁶ Srov. SYCHROVÁ, A. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*, s. 64-65.

⁶⁷ Srov. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, HLAVA II.

⁶⁸ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobrý pěstoun, Náhradní rodinná péče v ČR*, s. 93.

⁶⁹ Srov. PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 95.

⁷⁰ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobrý pěstoun, Náhradní rodinná péče v ČR*, s. 94.

⁷¹ Srov. Tamtéž, s. 93.

⁷² Srov. PPPD- *výběr konkrétní pěstounské rodiny na přechodnou dobu*. [online].

⁷³ Srov. PPPD- *okruh dávek pěstounské péče*. [online].

Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte k 1. 1. 2018

Věk dítěte	0- 6 let	6- 12 let	12- 18 let	18- 26 let
Výše příspěvku	4 950 Kč	6 105 Kč	6 985 Kč	7 260 Kč

74

2.4.2 Odměna pěstouna

Pěstouni na přechodnou dobu mají každý měsíc stálou odměnu 20 000 Kč, a to i v případě, že aktuálně nepečují o žádné dítě nebo pečují o dítě, které je nejvýš v I. stupni závislosti na pomoci jiné fyzické osoby.⁷⁵ Pokud mají v péči svěřené dítě se zdravotním handicapem od II. do IV. stupně závislosti, pak pobírají 26 000 Kč.⁷⁶

2.4.3 Další možné příspěvky

Pěstouni na přechodnou dobu mohou požádat o další dávky, například rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, peněžitá pomoc v mateřství nebo přídavek na dítě.⁷⁷ Při posuzování nároku na peněžitou pomoc v mateřství se posuzuje předchozí doba účasti na nemocenském pojištění (nesmí plynout z odměny pěstouna) a věk dítěte, který může dosahovat maximálně 7 let.⁷⁸

⁷⁴ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun, Náhradní rodinná péče v ČR*, s. 94-95.

⁷⁵ Srov. *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně- právní ochraně dětí*, HLAVA II, § 47 j).

⁷⁶ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun, Náhradní rodinná péče v ČR*, s. 96.

⁷⁷ Srov. PPPD- *okruh dávek pěstounské péče*. [online].

⁷⁸ Srov. KURZY- *pěstounská péče- dávky*. [online].

3 Dítě umístěné do pěstounské péče na přechodnou dobu

V této kapitole se budu zabývat zejména umístěním dítěte do rodiny přechodných pěstounů. Samotný proces převzetí má svá specifika, která se odvíjejí na základě věku dítěte. Ještě před samotným umístěním dítěte do pěstounské rodiny je důležitá příprava přechodných pěstounů, kteří by se měli co nejvíce informovat o prožitém životě dítěte. Je důležité vědět, čím vším, ať už dobrým či špatným si dítě prošlo. Celý proces následné socializace tak může být svěřenému dítěti ulehčen či příjemněn. Počátky kontaktu mezi dítětem a přechodnými pěstouny nejsou jistě zdaleka jednoduché. Zmíním tak jednotlivé fáze průběhu vzájemné adaptace mezi oběma subjekty.

Na přípravu přijetí je vždy minimum času a realizuje se většinou prostřednictvím telefonických rozhovorů. Pěstounská péče na přechodnou dobu je tedy realizována během pár dní či několika hodin. Vzhledem k rychlosti musí být pěstouni na přechodnou dobu neustále připraveni jak fyzicky, tak psychicky.⁷⁹

Pokud se k přechodným pěstounům dítě nedostane ihned po svém narození, strávilo nějakou dobu v kojeneckém ústavu, dětském domově nebo biologické rodině. V prostředí, ve kterém doposud žilo, započalo svou socializaci. Na základě předchozí socializační zkušenosti se vytváří socializace v pěstounské rodině. Z tohoto důvodu dítě zažívá další socializaci, během které by mělo být vytvořené dočasné prostředí zvané domov.⁸⁰ Aby se tak stalo, měli by být pěstouni ještě před samotným převzetím informováni o historii dítěte, zdravotním stavu, traumatech, omezeních a prognóze. Dětem s přijetím nového prostředí u přechodných pěstounů mohou pomoci i ty nejmenší detaily. U starších dětí je nápomocná nezbytná a vhodně zvolená příprava na příchod do pěstounské péče na přechodnou dobu. To znamená, že mu v určitém věku už můžeme vysvětlit, co bude v následujících dnech probíhat, kdo pěstoun na přechodnou dobu vlastně je nebo jak bude vypadat plán zachování kontaktu s biologickou rodinou.⁸¹

Přechodní pěstouni mají pro dítě specifickou výbavu podle předem připraveného seznamu (například oblečení, hračky nebo knížky) a stabilní výbavu domácnosti (postýlka, autosedačka, kočárek a další nezbytné) dle věku dítěte.

Samotné převzetí dítěte je závislé na mnoha okolnostech, jako je věk, zdravotní stav, dosavadní vývoj, podmínky, ze kterých dítě pochází nebo místo určené k převzetí

⁷⁹ Srov. PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 163.

⁸⁰ Srov. SYCHROVÁ, A. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*, s. 75.

⁸¹ Srov. MACELA, M. *Informace ze dne 14. března 2013 o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona 359/1999 Sb., s. 6-7.* [online].

dítěte. Pěstoun pěstounské péče na přechodnou dobu vyzvedává předběžné opatření nebo jiné rozhodnutí soudu na místě příslušném soudu. Poté jede či jde na určené místo, kde může být přítomen i klíčový pracovník doprovázející organizace dle rozhodnutí pěstouna. Přítomnost klíčového pracovníka může být doporučena orgánem sociálně-právní ochrany dětí dítěte, kdy pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí dítěte není možné z tohoto procesu vyřadit. Nejčastěji je klíčový pracovník doporučen, když jde přechodný pěstoun na převzetí sám. Dále jsou přítomni pracovníci zařízení, kde dítě dosud pobývalo nebo biologičtí rodiče, pokud k předání dochází v bydlišti biologických rodičů dítěte. Následně proběhne setkání a odchod s dítětem k pěstounovi domů.⁸²

Průběh socializace má své fáze. Vše začíná prvním kontaktem, který se vyznačuje vzájemným poznáváním a zvykáním si na sebe. Druhou součástí socializace je postupná adaptace v pěstounské rodině, která je rozdělena na jednotlivé podrobnější fáze. Musíme si také uvědomit odlišnost vnímání socializace ze strany dítěte a ze strany pěstounů na přechodnou dobu.

3.1.1 První kontakt

Pokud se přechodní pěstouni rozhodnou dítě navštívit v daném zařízení, kde prozatím pobývá, obdrží na krajském pracovišti písemné potvrzení, tzv. oznámení o vhodnosti, na základě kterého dětské zařízení umožní návštěvu.⁸³ Nejen, že si na dítě zvyknou, ale naučí se jeho každodenní řád, zvyklosti, zvláštnosti nebo vyzvedávají oblíbené věci dítěte, které je potřeba vzít do pěstounské rodiny. Pokud jde o děti s vážnějším zdravotním problémem, je třeba, aby odborný personál naučil pěstouny poskytovat dítěti odbornou péči odpovídající jeho potřebám.⁸⁴ Pokud si dítě vyzvedávají přímo v nemocnici (většinou v případě, kdy matka opustí své dítě v porodnici), pěstouni na přechodnou dobu by měli mít s sebou stravu, pleny, léky a oblečení. Obecně (nezáleží na místě vyzvednutí) je s sebou třeba mít vhodnou autosedačku, oblečení, zavazovačku, identifikační průkaz, hračku, Rozhodnutí o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu a Soudní rozhodnutí, ve kterém je ustanoven předběžným opatřením jako pěstoun přechodné pěstounské péče. Potřebné věci, které je nutné mít při převzetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, se

⁸² Srov. JIHOČESKÁ ROZVOJOVÁ O.P.S. – *procesy v rámci sociálně- právní ochrany dětí*, s. 9-10. [online].

⁸³ Srov. GABRIEL, Z., NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 93.

⁸⁴ Srov. ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*, s. 36.

mění podle věku svěřeného dítěte. Vyřešení podpisu a veškerých dokumentů by mělo probíhat v jiné místnosti, než je dítě. Samotné převzetí dítěte tak nic nenarušuje.⁸⁵

Pokud se jedná o starší děti, v procesu socializace hraje velkou roli i osobnost dítěte. Je třeba mít na mysli, že každé dítě je jiné. Některé bude plakat a nebude chtít nikam odejít. Naopak některé děti si pěstouny na přechodnou dobu ihned oblíbí na první pohled, chytanou je za ruku a jdou s nimi do nového dočasného domova. Celou situaci vnímá a stejně jako pěstouni na přechodnou dobu se bojí, má obavy a strach.⁸⁶

Aby vše dobře probíhalo, měli by se pěstouni informovat o každodenních zvycích dítěte a v novém prostředí co nejvíce napodobovat jeho běžný den. Tzn. například vařit stejná jídla, dodržovat určitý řád dne nebo dítěti oblékat oblečení, na které je zvyklé. Tyto informace mohou získat od pracovníků zařízení, kde dítě nějakou dobu pobývalo nebo přímo od biologických rodičů, pokud dítě do přechodné pěstounské péče odchází přímo ze své rodiny. Přechodní pěstouni podepíší protokol o převzetí dítěte a do tří dnů by měli domluvit návštěvu u pediatra. Přidělený klíčový pracovník z doprovodné organizace informuje o převzetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu orgán sociálně-právní ochrany dětí pěstounů. Do třech pracovních dnů je povinen navštívit rodinu a zpracovat vstupní monitorovací zprávu.⁸⁷ Pokud pěstouni chtějí vývoj dítěte vést podle svého, postupně mohou nastavovat změny (nebyly by vhodné dlouhodobé cíle, pěstouni musí mít stále na paměti, že u nich bude dítě nejdéle 1 rok).⁸⁸

3.1.2 Pobyť dítěte v pěstounské rodině na přechodnou dobu

U této části socializace má smysl mluvit jak o malých, tak starších dětech. Každé z nich má totiž potřebu adaptovat se v novém prostředí. U nejmenších dětí do šesti měsíců bývá proces adaptace snazší. Zároveň u dětí v kojeneckém a batolecím věku je důležité se připravit na adaptační mechanismy, které mohou být nepředvídatelné. Mnohdy přechodní pěstouni zažívají těžší období, než si představovali a vysnili. U tak malých dětí je hlavním úkolem pěstouna zajistit kvalitní základní péči a podporovat schopnost dítěte navázat citovou vazbu.⁸⁹

U starších dětí lze sledovat naučené nebo nenaučené návyky a průběh adaptace, který je ovlivněn ztrátou starých vazeb se základními osobami (matka, vychovatelka),

⁸⁵ Srov. JIHOČESKÁ ROZVOJOVÁ O.P.S. – *procesy v rámci sociálně- právní ochrany dětí*, s. 12. [online].

⁸⁶ Srov. ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*, s. 37.

⁸⁷ Srov. JIHOČESKÁ ROZVOJOVÁ O.P.S. – *procesy v rámci sociálně- právní ochrany dětí*, s. 10. [online].

⁸⁸ Srov. ARCHEROVÁ, C. *Dítě v náhradní rodině*, s. 20.

⁸⁹ Srov. PAZLAROVÁ, H., *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 155.

zažíváním smutku, stresu a nedůvěry.⁹⁰ Kvůli těmto traumatizujícím zkušenostem je výchova dětí předškolního a školního věku složitější. Přechodný pěstoun musí mít nastavené hranice, ale zároveň dát najevo, že dítě přijímá. Hlavní je se staršími svěřenými dětmi jednat otevřeně a upřímně, aby děti získaly pocit, že mohou pěstounovi důvěřovat. Co se týče pěstounské péče na přechodnou dobu dospívajících, je teprve v počátcích. Hlavním důvodem je, že není moc pěstounů, kteří by byli zaměřeni právě na tuto cílovou skupinu.⁹¹

Pěstouni na přechodnou dobu by neměli předpokládat, že dítě vše umí a rozumí všemu, co mu říkají. Vnímat nové prostředí a lidi kolem sebe musí být pro dítě šok. Když už si dítě i přechodní pěstouni na vše zvyknou, uběhne doba jednoho roku a dítě bude součástí dalšího procesu předávání do jiné formy náhradní rodinné péče, ústavní výchovy nebo v nejlepším případě zpět mezi biologické rodiče a své sourozence.

U dítěte a pěstounů jsou fáze adaptace různě dlouhé a odlišně intenzivní.⁹² Adaptace je u dítěte rozdělena na tři jednotlivé fáze. První se nazývá poznávání. Zatímco menší děti ztrácejí svou dosavadní jistotu prostředí, větší děti mají tendenci se zalíbit. To ovšem neznamená, že navazují vztah ke konkrétním lidem. V této fázi by odešly s kýmkoli, kdo by reagoval a uspokojil jejich potřeby. V tomto období by se mělo zachovat šestinedělí, kdy si dítě zvykne na podněty v novém domově.

Ve druhé fázi uvolnění si dítě uvědomí, že dříve zcela cizí prostředí je nyní jeho domovem, kde má své pevné místo. Náročnost této fáze spočívá v chování dětí. Některé děti věří, že s nimi bude opět špatně zacházeno, jak na to byly doposud zvyklé. Naopak na druhé straně může dojít k závislosti na přechodné pěstounce.

Poslední fází je přijetí rodiny. Pokud bylo dítě přijato takové, jaké je, stejným způsobem oplácí dítě přijetí rodiny. Pozice jsou jasně vymezeny a dítě ví, co má a může čekat. Mezi členy se vytváří citové pouto, které utrpí v momentě, kdy dítě z této rodiny bude muset odejít.⁹³ Zatímco celkový počet dětí k 31.12.2013 v přechodné pěstounské péči byl 108⁹⁴ z celkového počtu 16 174 dětí v náhradní rodinné péči,⁹⁵ dle statistiky k 31. 12. 2016 bylo v pěstounské péči na přechodnou dobu 540 dětí z celkového počtu 18 636 dětí v náhradní rodinné péči.⁹⁶

⁹⁰ Srov. SYCHROVÁ, A. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*, s. 82.

⁹¹ Srov. PAZLAROVÁ, H., *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 156-157.

⁹² Srov. ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*, s. 37-39.

⁹³ Srov. Tamtéž, s. 40.

⁹⁴ Srov. MPSV- *Roční výkaz o výkonu o sociálně- právní ochrany za rok 2013*. [online].

⁹⁵ Srov. MPSV- *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí v roce 2013*, s. 93. [online].

⁹⁶ Srov. MPSV- *Statistika za rok 2016*. [online].

I u přechodných pěstounů po období příprav a posuzování nastává období adaptace. Pěstouni na přechodnou dobu se nemusí ničeho bát, po celou dobu procesu i po něm mohou spolupracovat s odborníky, kteří jim budou stále nápomocni.⁹⁷ U pěstounů vše probíhá také skrze tři fáze, které jsou však zcela odlišné.

Vše začíná první fází nazvanou nadšení. Rodiče se dozví, že je nutné určitěmu dítěti poskytnout okamžitou pomoc. Pěstouni na přechodnou dobu mají konečně možnost vykonávat to, po čem toužili a jsou šťastní, že jejich rozhodnutí bude naplněno a bude mít smysl. Je důležité, aby počítali s tím, že vše nebude podle jejich představ. Fáze rozčarování je reakcí na chování dítěte. Nejen, že pěstouni poznávají dítě čím dál tím více, ale také poznávají svou osobnost a to, čeho jsou schopni. Dochází k respektování skutečnosti, že čas, který mohou s dítětem strávit, je velmi krátký.⁹⁸

Doba jednoho roku by měla být pro tyto pěstouny především doba podpory ve správném vývoji dítěte a snaha o jeho bezproblémové předání do stálého rodinného prostředí. Rodině, do které dítě bude umístěno po pěstounské péči na přechodnou dobu, se předávají záznamy o dítěti (fotografie, dokumenty, informace o řádu běžného dne), které mohou napomoci při vzájemném poznávání mezi dítětem a stálými pěstouny.⁹⁹

Přechodní pěstouni by měli zaznamenávat průběh pobytu dítěte. To znamená, že by měli zachytit novinky v projevech dítěte. Mezi tyto nejvýznamnější události patří vypadnutí prvního zubu, kdy se dítě poprvé usmálo nebo jaká jídla patří mezi jeho oblíbená. Podstatnými informacemi pro pěstouny v následné péči by mohly být významné události. První setkání svěřeného dítěte a přechodných pěstounů, přijetí dítěte, zdravotní prohlídky, volnočasové aktivity, nástup do školních zařízení nebo případné zdravotní komplikace, o tom všem by měl být vytvořen chronologický přehled. Pokud probíhal kontakt s biologickou rodinou, je důležité vědět, kdo se setkání zúčastnil, kde kontakt probíhal, jak dlouho a jakým způsobem.¹⁰⁰

Vývoj dítěte po celou dobu výkonu pěstounské přechodné péče sleduje orgán sociálně-právní ochrany dětí. Po ukončení pěstounské péče na přechodnou dobu dochází k předání dítěte do následné péče, tedy k nejnáročnějšímu období pěstounské péče na přechodnou dobu.¹⁰¹

⁹⁷ Srov. BUBLEOVÁ, V., BENEŠOVÁ, L. *Hledáme nové rodiče*, s. 3.

⁹⁸ Srov. ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*, s. 41-42.

⁹⁹ Srov. PPPD- *průběh PPPD*. [online].

¹⁰⁰ Srov. MAGISTRÁT HL. M. PRAHY- *Metodické doporučení k pěstounské péči na přechodnou dobu*. [online].

¹⁰¹ Srov. PPPD- *předání dítěte a podpora přebírající rodiny*. [online].

3.2 Odchod dítěte

Všechny zaangażované subjekty se již od začátku snaží o co nejrychlejší přechod dítěte do následné a stálé péče, než uběhne doba jednoho roku. Dočasnost je hlavním principem přechodné pěstounské péče, podle kterého se vše vyvíjí.¹⁰² Přechod dítěte do následné péče je třeba provádět dle individuálního plánu dítěte, ve kterém jsou určeny povinnosti jednotlivých zúčastněných subjektů. Součástí plánu by měl být také plán podpory biologické rodiny, do níž se dítě může vrátit.¹⁰³

Tím, že se mezi přechodnými pěstouny a dítětem vytvořil citový vztah, je odchod dítěte psychicky náročný.¹⁰⁴ Během období výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu si na sebe obě strany navzájem zvykly. Zde může dojít k momentu, kdy si pěstouni na přechodnou dobu uvědomí, že tato forma náhradní rodinné péče není pro ně, protože proces emotivního odchodu dítěte nezvládají. Právě tato náročná emoční situace (odchod) může být příčinou přestoupení na pěstounskou péči dlouhodobou.¹⁰⁵

I přesto, že se s přechodnými pěstouny může dítě občas setkávat i nadále, jednou dojde k úplnému přetrhání vazeb mezi nimi. V tomto okamžiku si dítě musí vytvořit nové pevné a citové vazby k biologickým rodičům nebo k novým pěstounům, se kterými bude podstatně delší dobu žít. Na plánovaném přechodu dle zpracovaného individuálního plánu dítěte by se měly podílet všechny osoby, které se účastnily na péči o dítě. Mezi ně patří poskytovatelé služeb, doprovázející osoby a další subjekty dle konkrétního případu. Pro dítě je dobré, že z přechodného prostředí přechází do dlouhodobé pěstounské péče nebo do své rodiny, kde už bude mít své trvalé místo, pevné vazby s náhradními či biologickými rodiči a svůj domov.¹⁰⁶

Jako vše, i odchod dítěte z rodiny na přechodnou dobu závisí na věku dítěte. Proces předávání dítěte do následné péče by tomu měl být určitě přizpůsoben. Postupně jsou tak za dítě zodpovědní biologičtí rodiče nebo noví pěstouni, se kterými celou dobu spolupracují pěstouni na přechodnou dobu. Dítě by mělo mít pocit, že obě rodiny spolu vzájemně nesoupeří, ale mají vřelý vztah. První setkání je vhodné udělat bez přítomnosti dítěte a nové rodině předat veškeré informace týkající se dítěte. Během této fáze probíhají pravidelné schůzky, kdy se následní pěstouni nebo biologičtí rodiče učí,

¹⁰² Srov. PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 165.

¹⁰³ Srov. PPPD - *přechod do další péče*. [online].

¹⁰⁴ Srov. KONEČNÁ, H., SUDOVÁ, M. *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu?*, s. 12-13.

¹⁰⁵ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Hořet, ale nevyhořet*, s. 22.

¹⁰⁶ Srov. PPPD - *přechod do další péče*. [online].

jak se o dítě starat a jak náročná je péče o něj. Stále je nutné naslouchat potřebám dítěte a přizpůsobit proces odchodu do nové rodiny.

Zástupci nové rodiny nepřebírají ihned všechnu péči. Dítě si musí postupně zvyknout, že se o něj stará někdo jiný, než bývalí pěstouni, které zná a je na ně zvyklé. Dochází k upřesňování průběhu celého dne. Mezi důležité informace patří například koupání, přebalování, jídlo, uspávání, buzení, kalendář návštěv, návštěvy u lékaře, způsoby zvládání stresových situací nebo předání knihy života jako pomoc při budování identity. V tomto okamžiku by mělo být domluveno, kde a v kolik hodin k předání dojde. Podepíší se veškeré dokumenty a dojde k předání dokumentace dítěte jako je rodný list, zdravotní dokumentace, kartička zdravotního pojištění a oblíbené věci dítěte. Byla by škoda, kdyby ihned vztahy mezi rodinami opadly. Pěstouni na přechodnou dobu mohou ze začátku pomoci v péči o dítě. I dítě se bude cítit lépe, pokud dřívější dočasně pěstouny bude nadále občas vídat, než kdyby byl vztah mezi nimi odříznut ze dne na den.¹⁰⁷

3.2.1 Návrat k rodičům nebo příbuzným

Biologičtí rodiče mohou dítě požadovat zpět, pokud prokážou schopnost a dobrou vůli být dobrými psychosociálními rodiči a mají připravené přijatelné podmínky.¹⁰⁸ Pokud se tedy dítě opravdu vrací zpět do své biologické rodiny, rodiče nebo příbuzní musí podat návrh k soudu o svěřeni dítěte do biologické rodiny. Pokud orgán sociálně-právní ochrany dětí souhlasí, může následně dojít k sepsání Dohody o přechodu dítěte do biologické rodiny. Klíčový pracovník, který je přidělen každé rodině, připravuje Protokol o předání nezletilého dítěte.¹⁰⁹ Důkladně naplánovat se musí nejen samotný přechod dítěte, ale také jakou formou bude probíhat kontakt mezi dítětem a pěstouny na přechodnou dobu. Pro vysvětlení důležitosti tohoto kontaktu je vhodné svolat případovou konferenci. Součástí tohoto setkání jsou další přizvané osoby a především odborníci.¹¹⁰ Případová konference slouží k vyřešení situací ohrožených dětí a jejich rodin.¹¹¹ Po předání dítěte zpracuje klíčový pracovník zprávu z předání dítěte rodičům či příbuzným a odešle Protokol o předání dítěte na orgán sociálně-právní ochrany dětí

¹⁰⁷ Srov. PPPD - *přechod do další péče*. [online].

¹⁰⁸ Srov. KONEČNÁ, H. et al. *Rodičem kdykoliv a jakkoliv?*, s. 100.

¹⁰⁹ Srov. JIHOČESKÁ ROZVOJOVÁ O.P.S.. - *procesy v rámci sociálně-právní ochrany dětí*, s. 21. [online].

¹¹⁰ Srov. MACELA, M. *Informace ze dne 14. března 2013 o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona 359/1999 Sb.*, s. 14. [online].

¹¹¹ Srov. *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně- právní ochraně dětí*, §10 odst. 3.

dítěte, pěstounů a krajskému úřadu.¹¹² Přechodní pěstouni mají radost, že se dítě vrací zpět do své rodiny a biologičtí rodiče jsou šťastní, že dokázali vyřešit své překážky.

3.2.2 Přechod do jiné formy náhradní rodinné péče

Přechod všech dětí do dlouhodobé péče by měl probíhat formou postupného předávání.¹¹³ Zájemci o pěstounskou péči dlouhodobou nebo osvojení, musí plně chápat význam a proces pěstounské péče na přechodnou dobu, tzn. souhlasit s jednotlivými kroky předávání dítěte. Rozhodnutí obce s rozšířenou působností o svěřeni dítěte do pěstounské péče je v souladu s § 19 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí¹¹⁴ také u dětí, které jsou v pěstounské péči na přechodnou dobu. Podklady pro toto rozhodnutí shromažďuje příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí.¹¹⁵ Budoucí pečující osoba by měla v domácnosti pěstounů získat praktické dovednosti, jak o dítě pečovat, aby si na jeho přítomnost začalo dítě zvykat. Po vzájemné dohodě je možné strávit čas s dítětem i přes noc v domácnosti přechodných pěstounů. U starších dětí je důležité respektovat a slyšet jejich vlastní názory a o celém procesu s nimi co nejvíce mluvit.¹¹⁶ Nová pečující osoba nebo rodiče musí dodržovat a respektovat proces postupného předávání dítěte. Jsou však i případy, kdy odmítají pozvolný přechod dítěte a trvají na tom, že k předání do jejich péče (pečující osoba nebo rodiče) musí dojít bezprostředně, což přináší určitá rizika (např. problém při vytváření vztahů s lidmi).¹¹⁷

3.2.3 Přechod do ústavní péče

Dítě nemusí být do ústavní péče svěřeno před tím, než se stane součástí náhradní rodiny, ale i po ukončení přechodné pěstounské péče. Dříve, než dojde k přechodu dítěte z přechodné pěstounské péče do ústavní péče, klíčový pracovník doprovodné organizace opakovaně zjišťuje průběh a stav celé situace u pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Pokud vlastní rodina v péči o dítě selhává a osvojení ani pěstounská péče není možná, výchovné prostředí je zajištěno v ústavní péči. Dítě tak není svěřeno rodičům, ale instituci s vychovateli, kteří převezmou pouze částečnou odpovědnost.¹¹⁸ V prostředí ústavní péče je dítěti poskytnutá péče, ale dítě potřebuje víc

¹¹² Srov. JIHOČESKÁ ROZVOJOVÁ O.P.S. - *procesy v rámci sociálně- právní ochrany dětí*, s. 21. [online].

¹¹³ Srov. PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 165.

¹¹⁴ Srov. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 19, odst. 1

¹¹⁵ Srov. MACELA, M. *Informace ze dne 14. března 2013 o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona 359/1999 Sb.*, s. 14. [online].

¹¹⁶ Srov. PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 165.

¹¹⁷ Srov. MPSV- *Právní principy vztahující se k otázce předávání dítěte z PPPD do péče jiné fyzické osoby, která by měla převzít dlouhodobou péči o toto dítě*. Praha, 2018, s. 8. [online].

¹¹⁸ Srov. MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*, s. 39.

než to.¹¹⁹ V takových případech mohou pěstouni na přechodnou dobu cítit frustraci, že nemohou ovlivnit umístění dítěte do ústavní péče. Mnohdy je to v rozporu s jejich představou o nejlepším zájmu dítěte.¹²⁰

Prostředí, kam odcházely děti z pěstounské péče na přechodnou dobu

Rok	Počet dětí			
	Osvojení	Jiná forma náhradní rodinné péče	Návrat k rodičům	Ústavní péče
2014	71	72	28	3
2015	93	156	49	9
2016	81	182	71	17
2017	113	254	85	21

¹²¹

¹¹⁹ Srov. SOBOTKOVÁ, I., OČENÁŠKOVÁ, V. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli*, s. 17.

¹²⁰ Srov. VRÁNOVÁ, L. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*, s. 44.

¹²¹ Srov. MPSV- *Roční výkaz o výkonu sociálně- právní ochrany (V-20) za roky 2014-2017*.

4 Předávání dítěte do následné péče

Vzhledem k tomu, že hlavním cílem bakalářské práce je představení procesu předávání dítěte do následné péče, považuji za důležité zmínit, jak celý proces vnímají jednotlivé zaangażované subjekty. Každý ze subjektů má svou specifickou roli, v rámci které se snaží plnit své úkoly. Postupně se budu zabývat pohledem pěstouna na přechodnou dobu, dále pohledem doprovodné organizace, určitým úhlem pohledu dítěte na změnu prostředí a nahlížením organizace pečující o pěstouny po předání dítěte.

Odchod dítěte představuje nejtěžší situaci zejména pro pěstouna na přechodnou dobu a svěřené dítě. Veškeré prožívané emoce jsou odlišné podle toho, kam dítě odchází (jednotlivé možnosti jsou již zmíněné v kapitole Odchod dítěte). Problém způsobený touto fází procesu navíc doplňuje vleklé soudní řízení. Bez vyznačeného právního razítka nebo vykonatelnosti nelze dítě z pěstounské péče na přechodnou dobu předat do následné péče. Dítě tak může u přechodných pěstounů zůstat déle než jeden rok. To může ovlivnit doposud získané zkušenosti přechodných pěstounů a změnit jejich pohled na celou situaci.

4.1 Z pohledu pěstouna

Proces předávání dítěte do následné péče může být ovlivněn zkušenostmi, schopnostmi, kompetencemi a komunikačními dovednostmi pěstounů. Pěstouni musí velmi pozorně naslouchat potřebám dítěte a předávací proces důkladně promyslet a naplánovat.¹²² Pokud je tedy pěstoun na svou roli připraven, dětem může být přechod do definitivní rodiny ulehčen.¹²³

Pro osoby pěstounů vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu je obtížný odchod dítěte do jiné rodiny po tom, co si mezi sebou vytvořili citový a blízký vztah. Jako problémové přechodní pěstouni vidí to, že se po určité době mohou na dítě navázat. Z tohoto důvodu vidí jako důležité určit jistý limit pro strávený čas dítěte v pěstounské péči na přechodnou dobu. Předpokládá se však, že svěřené dítě bude odcházet dříve. Není však jisté, kdy k tomuto přechodu dojde. I přestože je znám termín odchodu dítěte, mohou nastat komplikace např. na straně biologické rodiny nebo na straně dlouhodobé náhradní rodiny. Důsledkem je, že odchod dítěte může být odložen. To pěstouni na přechodnou dobu vyjadřují jako obavu.¹²⁴ Dalo by se říci, že způsob, jak

¹²² Srov. PPPD - *přechod do další péče*. [online].

¹²³ Srov. MPSV- *Právní principy vztahující se k otázce předávání dítěte z PPPD do péče jiné fyzické osoby, která by měla převzít dlouhodobou péči o toto dítě*. Praha, 2018. [online].

¹²⁴ Srov. KONEČNÁ, H., SUDOVÁ, M. *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu?*, s. 29.

předcházet těmto emocím je určitý odstup, který by si přechodní pěstouni měli držet od dítěte. V praxi je to však zejména u novorozenců vyžadující nepřetržitou péči nemožné. Ačkoli pěstouni na přechodnou dobu nejsou s dítětem žádným způsobem biologicky svázáni, zažívají během odchodu dítěte hlubokou ztrátu. Zármutek, který zažívají, je mnohem více prohlubován, pokud si nová rodina nepřeje být s přechodnými pěstouny v kontaktu. Pěstouni na přechodnou dobu jsou tak v nejistotě, co se s dítětem nyní děje a jak se mu daří.¹²⁵ Po takovém zážitku je důležité, aby si pěstouni vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu uvědomili, zda v této formě náhradní rodinné péče chtějí pokračovat, dát si určitý čas před přijetím dalšího dítěte nebo přejít na pěstounskou péči dlouhodobou. U přechodných pěstounů se může objevit i nedostatečná motivace v pěstounské péči na přechodnou dobu pokračovat dále. Na druhou stranu jsou pěstouni vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu do této formy pomoci dětem zapálení a ihned po odchodu dítěte si berou do své péče další dítě.

Pro pěstouny na přechodnou dobu je lepší, pokud nic neočekávají. Mnohdy mohou být zaskočeni věcmi, se kterými nepočítali. Většina čerstvých přechodných pěstounů je šťastná a prožívá báječné období. Najdou se ale i případy, kdy tomu tak není. Všichni mají určitou představu, kterou si společně vysní. Toto období ale bývá těžší, než se může zdát.¹²⁶ Většina pěstounů si myslí, že zvládne vše, co se od nich očekává a mohou tak být označováni jako dokonalí pěstouni na přechodnou dobu.¹²⁷

Každý jedinec svou emoční ztrátu prožívá jinak a potřebuje odlišný způsob, jak se s ní vyrovnat. Důležité je, aby si přechodní pěstouni dokázali přiznat náročnost situace, aby s ní uměli pracovat. Vzhledem k častému střídání dětí svěřených do péče přechodným pěstounům, je potřeba jim poskytnout odbornou pomoc. Tu může vykonávat přímo zaměstnanec doprovázející organizace nebo jiný zprostředkovaný odborník touto organizací.¹²⁸ Nejčastěji se jedná o psychologické poradenství, během kterého mohou přechodní pěstouni zpracovat svojí ztrátu.¹²⁹ Tato forma odborné pomoci je osobám v evidenci poskytována při řešení psychických problémů, zejména během období odchodu svěřeného dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu.¹³⁰

¹²⁵ Srov. KONEČNÁ, H., SUDOVÁ, M. *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu?*, s. 56-63.

¹²⁶ Srov. ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*, s. 39.

¹²⁷ Srov. Tamtéž, s. 39.

¹²⁸ Srov. NADACE J&T- *odborná pomoc*. [online].

¹²⁹ Srov. MACELA, M. *Informace ze dne 14. Března 2013 o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona 359/1999 Sb.*, s. 14. [online].

¹³⁰ Srov. *Vyhláška č. 473/2012 Sb., vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o sociálně- právní ochraně dětí*, § 4.

Psychologické poradenství provází přechodné pěstouny nepřetržitě při řešení nejrůznějších vážných problémů a situací. Tento typ pomoci slouží také jako preventivní opatření proti předčasnému ukončení procesu pěstounské přechodné péče.¹³¹ Velmi užitečné jsou také menší skupiny pěstounů, kde mohou všichni navzájem sdílet své zkušenosti.¹³² V knize Konečné a Sudové zaznívá zajímavý nápad, jak ještě více přechodným pěstounům pomoci. Nejde však o pomoc zvládnutí emoční ztráty, ale o praktickou pomoc, která by spočívala zejména v pomoci v domácnosti (úklidová služba) a to i za situace, že přechodným pěstounům žádné dítě svěřené do péče není.¹³³

Pokud je dítě ve věku, kdy je schopné chápat situaci, přechodný pěstoun by měl tuto situaci dítěti vysvětlit. To znamená oznámit, jaká je situace v jeho rodině, jestli se do rodiny vůbec vrátí a v poslední řadě, pokud návrat dítěte do rodiny nebude možný, kam půjde. Pokud se jedná o dítě, které má být osvojeno, přechodný pěstoun by měl vnímat svoji roli jako osoba, která ho připravuje na novou rodinu a společně se na ni s dítětem těší. Pěstoun na přechodnou dobu by měl dítěti naslouchat, být otevřený a snažit se odpovědět na jeho otázky.¹³⁴

Následná role pěstouna na přechodnou dobu je zúčastnit se první schůzky s vybranými žadateli. Pěstouni na přechodnou dobu se podílejí na vytvoření plánu předávání dítěte a plně respektují doporučení orgánu sociálně-právní ochrany dětí dítěte v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte. Poté umožní postupné seznamování dítěte s novými pěstouny. Dochází tak k předávání informací a dále k přípravě dítěte s doprovázející organizací na jeho přechod. Do domácnosti dlouhodobých pěstounů nebo ústavní péče zajistí dítěti doprovod. Během této fáze nesmí pěstoun na přechodnou dobu zapomenout osobní věci dítěte. V případě nutnosti pomoci druhé straně je k dispozici na telefonu a informuje krajský úřad o procesu předání dítěte. Účastní se závěrečné reflexe a spolupracuje s doprovázející organizací na závěrečné zprávě o průběhu pěstounské péče na přechodnou dobu.¹³⁵

Na konci, po předání dítěte do péče jiné osoby, je třeba zejména u začínajících pěstounů vyhodnotit celý průběh pěstounské přechodné péče. Podrobné vyhodnocení, které je součástí spisu pěstounů, obsahuje hodnocení nejen od pěstounů, ale také od

¹³¹ Srov. PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, s. 90.

¹³² Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobrý pěstoun, Náhradní rodinná péče v ČR*, s. 161.

¹³³ Srov. Tamtéž, s. 35-37.

¹³⁴ Srov. ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*, s. 174-175.

¹³⁵ Srov. KRAJSKÝ ÚŘAD OLOMOUCKÉHO KRAJE- *pěstounská péče na přechodnou dobu- doporučený postup*, s. 11-12 . [online].

doprovázející organizace, rodiny, které bylo dítě svěřeno a případně od dítěte. Hodnotí se, co bylo přínosem, co se povedlo, co potřebovalo dítě a pěstouni nejvíce a kolik času potřebují pěstouni, aby se dokázali vyrovnat s odchodem dítěte. Popřípadě nabídnout pomoc formou terapie nebo supervize. Na závěr je provedeno vyhodnocení, zda je rodina schopna přijmout do péče na přechodnou dobu další dítě. Pokud budou pěstouni cítit potřebu odpočinku, je vhodné přerušit zařazení do evidence osob vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu¹³⁶ podle §24 b) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.¹³⁷

4.2 Z pohledu doprovázející organizace

Jedna z povinností pěstounů je uzavření dohody, na základě které mají pěstouni na přechodnou dobu právo na tzv. doprovázení rodiny. Organizace každé rodině přidělí sociálního pracovníka vzhledem ke kapacitě, bydlišti a odborným kompetencím. Úkolem sociálních pracovníků je kontrola pěstounů, zda výkon náhradní rodinné péče plní v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte, zda jsou plně naplňovány potřeby dítěte, a zda rodina dodržuje domluvené cíle.¹³⁸ Od klíčového pracovníka doprovázející služby by měla přicházet vysoká míra podpory. Nejen že poskytuje pomoc, ale zároveň provádí kontrolu sledováním výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu. Pokud je smlouva uzavřena s obecním úřadem s rozšířenou působností, sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí se zároveň stává doprovázejícím pracovníkem. Protože se přechodní pěstouni mohou bát sdílet své pocity se stejným pracovníkem kontrolorem, je vhodnější uzavírat dohodu s nestátní neziskovou organizací.

Principem doprovázení je pomoc pěstounům pochopit vnitřní svět dětí nalezením cesty k jednotlivým dětem. Hlavními subjekty služby doprovodné organizace jsou tedy děti a pěstouni tzv. při akci¹³⁹, kteří potřebují podporu ve formě konzultací nebo poradenství¹⁴⁰ Mezi činnosti doprovázejícího subjektu patří mimo jiné pomoc s administrativou dávek a realizace vzdělávání pěstounů na přechodnou dobu.¹⁴¹

Doprovázející organizace má v souladu se zákonem o sociálně- právní ochraně dětí charakterizovány i okamžiky, kdy může dojít ke střetu zájmů mezi ní a pěstounem na

¹³⁶ Srov. MACELA, M. *Informace ze dne 14. března 2013 o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona 359/1999 Sb.*, s. 14. [online].

¹³⁷ Srov. *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí*, HLAVA V, § 27 b).

¹³⁸ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun, Náhradní rodinná péče v ČR*, s. 139-150.

¹³⁹ Srov. KONEČNÁ, H., SUDOVA, M. *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu?*, s. 35.

¹⁴⁰ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun, Náhradní rodinná péče v ČR*, s. 139-140.

¹⁴¹ Srov. MPSV- *Metodické doporučení č. 6/2009 k pěstounské péči na přechodnou dobu*, s. 4. [online].

přechodnou dobu vzhledem k úkonům, kterými je pověřena. Možný střet by bránil objektivnímu a nezávislému postupu zaměřenému na nejlepší zájem klienta. Okruh situací možných střetů si pověřená osoba z doprovodné organizace stanoví na základě svých zkušeností z dosavadní praxe.¹⁴²

Odchod dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu bývá obtížným momentem. Celou situaci může usnadnit dobrá příprava a organizace odchodu dítěte. Odchod dítěte do trvalé péče by měl být citlivě a pečlivě naplánován. Obecně se plán předání dítěte řídí obecným pravidlem, aby kontakt dítěte a dlouhodobých pěstounů nebo biologických rodičů byl každým dnem delší a intenzivnější. Nejen, že plán předání dítěte doprovodná organizace neustále vyhodnocuje, ale také dohlíží na předání všech dokumentů a na podepsání příslušných protokolů. Doprovázející sociální pracovník by měl k přechodným pěstounům přistupovat aktivně, naslouchat jim a umožnit jim vyjádření emocí, aby se tak připravili na novou situaci.¹⁴³

Po ukončení procesu se věnuje potřebám pěstounů na přechodnou dobu.¹⁴⁴ Pěstouni vyžadují určitý čas na vyrovnání se s odchodem dítěte, a proto by měl sociální pracovník reagovat na jejich impulsy. Díky psychologické pomoci mohou být připraveni na přijetí dalšího dítěte, které mohou přijmout minimálně za dva týdny, ale v praxi je tato doba často delší.

4.3 Z pohledu dítěte

Dítě, které do rodiny přichází, je cizincem a nemá s ní nic společného. Všechno začíná zcela nově, od prvního setkání. Matějček uvádí, že dítě svou radostí a zábavou posiluje celou rodinu, obohacuje život každého a mnohým ho obdarovává.¹⁴⁵ Celý proces je pro dítě jako primárního klienta velmi náročný. Účelem je, aby dítě dokázalo co nejsnadněji a bezpečně přesunout své vazby k biologickým rodičům nebo k novým pěstounům.¹⁴⁶

Vytvořené citové vazby s přechodnými pěstouny se přetrhají a dítě si musí vytvořit nové s jinými lidmi. Je to náročné z hlediska vývoje malého dítěte. Ten je zcela zásadní v prvních měsících a letech jeho života, kdy si vytvoří či nevytvoří pevné citové pouto s jednou stálou osobou. Problémem je, že se tato blízká osoba dítěte stále mění.

¹⁴² Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobrý pěstoun, Náhradní rodinná péče v ČR*, s. 60.

¹⁴³ Srov. Tamtéž, s. 139-150.

¹⁴⁴ Srov. KRAJSKÝ ÚŘAD OLOMOUCKÉHO KRAJE- *pěstounská péče na přechodnou dobu- doporučený postup*, s. 12. [online].

¹⁴⁵ Srov. MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*, s. 64-69.

¹⁴⁶ Srov. MPSV- *Právní principy vztahující se k otázce předávání dítěte z PPPD do péče jiné fyzické osoby, která by měla převzít dlouhodobou péči o toto dítě*. Praha, 2018. s. 16. [online].

V souvislosti s tím se mění i bezpečná základna, ke které směřuje vždy, když pocítí sebemenší pocit strachu či nejistoty. Pokud dítě nemělo možnost si ke svým biologickým rodičům vytvořit citové pouto, mohou se u dítěte vytvořit poruchy ve vývoji citového pouta, attachmentu. Takové děti cítí nedůvěru a neustálou připravenost k útoku.¹⁴⁷

Díky tomu, že jsou děti schopny projevovat své city, svůj smutek a přání zůstat s dosavadními přechodnými pěstouny, jediným způsobem, jak dítěti snížit stres, je komunikace s ním. Každé dítě má za sebou určitou historii, během které si do nové rodiny přineslo mnoho zátěží. Pokud rodiče opět usilují o svěření dítěte zpět do péče, mohou se u dítěte oživit staré vzpomínky, kterými si prošlo.¹⁴⁸ Rodič, který se nezajímal o jeho potřeby, způsobil u dítěte primární traumatizaci. Dítě neví, co znamená mít s pečující osobou pocit bezpečí a má narušenou schopnost důvěřovat lidem.¹⁴⁹ Druhá traumatizace nastává při jeho dalším přechodu, tentokrát už do trvalé péče. Vypadá to, že kvůli pěstounské péči na přechodnou dobu se dítě stává součástí několika přechodů. Méně škody však přinese přechod z jedné rodiny do druhé než umístění do ústavní péče. V rodině se dítěti dostává nenahraditelný pocit přijetí a lásky.¹⁵⁰ Pro dítě v pěstounské péči na přechodnou dobu se většinou najde trvalé řešení a k žádnému nadbytečnému stěhování mezi rodinami nedochází. Nabízí se otázka, proč tedy vůbec děti tráví čas u pěstounů na přechodnou dobu. Pokud by dítě mohlo ihned do definitivní rodiny, žádná pěstounská péče na přechodnou dobu by nebyla potřeba. Hledání trvalého řešení pro dítě však vyžaduje určitý čas, během kterého je dětem nápomocná právě pěstounská péče na přechodnou dobu jako stabilní a bezpečné řešení.¹⁵¹

Přechodnost a krátkodobost jsou úskalím přechodné péče, kdy děti nemají stálé prostředí. Ve stálém prostředí všichni společně plánují a budují. Každý počítá s druhým členem rodiny jako součástí svého života. Každá změna prostředí dítěti škodí v mnoha směrech. Nejvýznamnější dopady to má na jeho psychický stav, chování, naději, stálém umístění, sebevědomí a školní výkon. Po krátké adaptaci v nové rodině je dítě schopno vytvořit si vazbu k novým pečujícím osobám, aniž by trpělo významným strádáním v oblasti základních lidských potřeb. Pokud psychomotorický vývoj dítěte z pěstounské

¹⁴⁷ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobrý pěstoun, Náhradní rodinná péče v ČR*, s. 201-202.

¹⁴⁸ Srov. Tamtéž, s. 140-141.

¹⁴⁹ Srov. BUBLEOVÁ, V., FRANTÍKOVÁ, J., VYSKOČIL, F., VÁVROVÁ, A., POKORNÁ, P., LANDOVÁ, T., FIŠEROVÁ, V. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*, s. 15.

¹⁵⁰ Srov. PPPD- *PPPD pohledem speciálního pedagoga, pěstouna a osvojitele*. [online].

¹⁵¹ Srov. DOBRÁ RODINA- *fakta a mýty o pěstounské péči*. [online].

péče na přechodnou dobu odpovídá chronologickému věku, přijetí dítěte je pro novou rodinu snazší.¹⁵²

Přípravenost dítěte na přechod do nové rodiny se ale velmi těžko odhaduje. To, že má dítě tendenci být v blízkosti nové pečující osoby a v přítomnosti nové rodiny být v pohodě ještě neznamená, že je dítě připraveno na přechod.¹⁵³

Mezi novými stálými pěstouny a přechodnými pěstouny vznikají dlouhodobá přátelství. Je dobré, aby rodina, které bylo dítě svěřeno po pěstounské péči na přechodnou dobu, procházela s dítětem deník s fotkami či knihu života z období, kdy pobývalo v pěstounské péči na přechodnou dobu. Dítě má možnost se tak více dozvědět o svoji minulosti a může získat jistotu, že bylo po celou dobu milováno.¹⁵⁴

Může také dojít k situaci, kdy dítě projde několika rodinami. Střídání výchovných prostředí je pro dítě riskantní, bez ohledu na to, jde-li o ústav nebo pěstounské rodiny. Je to z důvodu vytváření osobnosti, pro kterou jsou nejdůležitější první dny, týdny, měsíce a roky. Příčinou problematického vývoje je tedy těžký start do života ovlivněný odloučením od biologické rodiny. Komplikace mohou nastat jak u starších dětí, předškoláků, tak u batolat.¹⁵⁵

4.4 Z pohledu orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Co se týče orgánu sociálně-právní ochrany dětí dítěte, koordinuje celý průběh předávání a spolupracuje se zúčastněnými subjekty. Hlavním úkolem je, aby předání do nového prostředí bylo bezpečné a v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte (ten se vypracovává od počátku doby, kdy dítěti začne být poskytována sociálně-právní ochrana, nejpozději však do jednoho měsíce od doby, kdy je dítě zařazeno do evidence obecního úřadu obce s rozšířenou působností¹⁵⁶). Pokud to věk i rozumové schopnosti umožňují, o všem dítě informuje a mluví o celé situaci. Samozřejmě se zúčastní první schůzky se žadateli organizovanou krajským úřadem. Před ukončením přechodné pěstounské péče se přesvědčí, zda je dítě k přechodu připravené (nezáleží, zda jde dítě do náhradní rodiny, biologické rodiny či ústavní výchovy). Budoucí pěstouny informuje o možnostech předání dítěte z hlediska legislativy a jako poskytovatel sociálně-právního

¹⁵² Srov. MPSV- *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. [online].

¹⁵³ Srov. KLIMEŠ, J. *Přechod, předávání dítěte a exkluzivita vztahů*, 2012, s. 4. [online].

¹⁵⁴ Srov. PPPD- *proces předávání dítěte z PPPD*. [online].

¹⁵⁵ Srov. PPPD- *PPPD pohledem speciálního pedagoga, pěstouna a osvojitele*. [online].

¹⁵⁶ Srov. MACELA, M. *Informace ze dne 14. března 2013 o postupech spojených s umístěním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona 359/1999 Sb., s. 14.* [online].

poradenství jim pomáhá se sepsáním návrhu na svěřením dítěte do jejich péče. Účastní se závěrečné reflexe a vypracovává hodnotící zprávu.

Na druhé straně orgán sociálně-právní ochrany dětí dle trvalého pobytu pěstouna na přechodnou dobu vede po celou dobu spisovou dokumentaci osob v evidenci. Orgán sociálně-právní ochrany dětí dle trvalého pobytu osoby v evidenci může v případě potřeby poskytnout sociálně-právní poradenství, pomoc a podporu. Pokud nastanou jakékoli zásadní změny, které by ovlivnily průběh pěstounské přechodné péče, ihned informuje krajský úřad. Pokud je mezi ním a přechodným pěstounem uzavřena dohoda o výkonu pěstounské péče, zastává stejnou roli a úkoly jako doprovázející organizace.¹⁵⁷

V případě dítěte, které se bude vracet do biologické rodiny, je styk s matkou dítěte většinou upraven soudním rozhodnutím. V případě, že je to potřeba, měl by u kontaktu být přítomen pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí či doprovázející organizace.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Srov. KRAJSKÝ ÚŘAD OLOMOUCKÉHO KRAJE- *pěstounská péče na přechodnou dobu- doporučený postup*, s. 11-14. [online].

¹⁵⁸ Srov. MACELA, M. *Informace o postupech spojených s umístěním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona 359/1999 Sb.*, s. 4,8,11.[online].

Závěr

Má bakalářská práce se věnovala tématu pěstounská péče na přechodnou dobu: proces předávání dítěte do následné péče. Hlavním cílem bylo představení průběhu celého procesu a popsání vlivu předávání dítěte na jednotlivé subjekty: pěstoun, dítě, doprovázející organizace a orgán sociálně-právní ochrany dětí.

V úvodní části bakalářské práce jsem objasnila specifika přechodné pěstounské péče: poslání a cíle, historický vývoj, současné legislativní zakotvení a zaangažované subjekty. Dále jsem se zabývala tím, co musí člověk udělat, aby se mohl stát pěstounem na přechodnou dobu a jak vypadá proces před definitivním svěřením dítěte do přechodné péče. Na základě rozhodnutí soudu se uzavírá dohoda o vykonávání pěstounské péče na přechodnou dobu. Neuvedla jsem pouze samotnou dohodu, ale také důvody, proč může být dohoda ukončena. Dále jsem se zabývala osobností pěstouna. To znamená, jak probíhá zařazení do evidence osob poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu a co vše spadá do práv a povinností přechodného pěstouna.

Další částí bakalářské práce byla oblast sociálního zabezpečení pěstounů na přechodnou dobu, která někdy může být rozhodující motivací pro povolání pěstouna na přechodnou. Od stránky finančních odměn jsem přešla jak k procesu socializace dítěte v nové rodině, tak k procesu předávání dítěte do následné péče, tedy odchodu dítěte. Tím jsem se dostala k hlavní myšlence celé bakalářské práce, kdy jsem vyjmenovala možnosti, kam může být dítě po pěstounské péči na přechodnou dobu umístěno. Ukázalo se, že nejlepší možností je návrat dítěte do biologické rodiny, což bylo také smyslem pěstounské péče na přechodnou dobu. Dítě bylo umístěno v rodinném prostředí do okamžiku, než si biologičtí rodiče vyřešili své problémy. Ačkoli návrat dítěte do své rodiny není pravidlem, kvůli rodinnému prostředí je to s dalšími typy náhradní rodinné péče nejlepší řešení pro dítě.

U jednotlivých pohledů jsem se přesvědčila, že proces odchodu dítěte je emočně nejnáročnější pro děti i přechodné pěstouny, kteří zažívají hlubokou ztrátu. Z tohoto emočního procesu vyplynulo, že právě proto někteří pěstouni mění pěstounskou péči na přechodnou dobu na pěstounskou péči dlouhodobou. Zároveň díky pěstounům na přechodnou dobu mají děti naučenou schopnost vytvářet citové vazby, které jsou pro ně důležité při navazování vztahu s biologickými rodiči, příbuznými, dlouhodobými pěstouny či budoucími partnery/ partnerkami.

Pěstounská péče na přechodnou dobu má tedy jistě své opodstatnění v okamžité pomoci ohroženým dětem. Má však svá úskalí, především ve specifiku krátkodobosti. Rizika vidím zejména ve věku dětí a emocionální angažovanosti přechodných pěstounů. Během průběhu je důležitá role doprovodné organizace, která zajišťuje podporu přechodným pěstounům a je neustále k dispozici při řešení nejrůznějších situací v rodině přechodných pěstounů. Sociální pracovník (klíčový pracovník) přidělen každé rodině má tak velmi významnou roli. Je důležité, aby byl mezi pěstounem a sociálním pracovníkem vytvořen důvěryhodný vztah, aby byli pěstouni během celého procesu pěstounské péče na přechodnou dobu správně vedeni.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

- ARCHEROVÁ, C. *Dítě v náhradní rodině*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-578-4.
- BUBLEOVÁ, V., BENEŠOVÁ, L. *Hledáme nové rodiče*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2001. Bez ISBN.
- BUBLEOVÁ, V., FRANTÍKOVÁ, J., VYSKOČIL, F., VÁVROVÁ, A., POKORNÁ, P., LANDOVÁ, T., FIŠEROVÁ, V. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. ISBN 978-80-87455-30-2.
- BUREŠOVÁ, P., POLÁCHOVÁ VAŠŤATKOVÁ, J. a VYHNÁLKOVÁ, P. *Rodina a náhradní rodinná péče*, Olomouc: Hanex, 2008, ISBN 978-80-7409-013-4.
- GABRIEL, Z., NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada Publishing,a.s., 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.
- HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ Z., WESTPHALOVÁ, L. A KOLEKTIV. *Rodinné právo*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-644-9.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun, Náhradní rodinná péče v ČR*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018. ISBN 978- 80-907053-2-6.
- KONEČNÁ, H. et al. *Rodičem kdykoliv a jakkoliv?* Praha: Mladá fronta, 2017. ISBN 978-80-204-4652-7
- KONEČNÁ, H., SUDOVÁ, M. *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu?* Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011. ISBN 978-80-87455-08-1.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Hořet, ale nevyhořet*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, s.r.o., 2012. ISBN 978-80-7195-573-3.
- MATĚJČEK, Z. A KOLEKTIV. *Náhradní rodinná péče*. Praha:Portál 1999. ISBN 80-7178-304-8.
- MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 2008. ISBN 80-7178-853-8.
- MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.
- MINISTERSTVO VNITRA. *Sbírka zákonů Česká republika*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2012. ISSN 1211-1244.
- PAZLAROVÁ, H. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7.

PLECITÝ, V., SKŘEJPEK, M., SALAČ, J., ŠÍMA, A. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7380-139-7.

POKORNÁ, P., VÁVROVÁ, A., FRANTÍKOVÁ, J., VANČÁKOVÁ, M., ŘEHÁKOVÁ, K., CHALOUPKOVÁ, L. *Metodika podpůrných aktivit pro náhradní rodinnou péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-8087455-13-5.

POSCHKAMP, Thomas. *Vyhoření. Rozpoznání, léčba, prevence*. Brno: Nakladatelství Edika. 2013. ISBN 978- 80- 266-0161-6.

SMOLÍKOVÁ, V. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: Key Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-218-1.

SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8. s. 176.

SOBOTKOVÁ, I., OČENÁŠKOVÁ, V. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-3821-4.

SYCHROVÁ, A. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015. ISBN 978-80-7395-955-5.

VRÁNOVÁ, L. *Sociálně- právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-09-8.

ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

Internetové zdroje

DOBRÁ RODINA: *Fakta a mýty o pěstounské péči* [online]. [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz/co-delame/hledame/zajemci/fakta-myty#přechodné-pěstounství-nesmí-být-zaměstnáním>

JIHOČESKÁ ROZVOJOVÁ O.P.S.: *Procesy* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://www.jihoceskarozvojova.cz/files/jihoceskarozvojova/uploads/files/Projekty/mos/jr-spp-brozura-procesy-verze3-online.pdf>

KLIMEŠ, J.: *Přechod, předávání dítěte a exkluzivita vztahů* [online]. [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/predavani_deti_a_exklusivita_vztahu.pdf

KRAJSKÝ ÚŘAD OLOMOUCKÉHO KRAJE: *pěstounská péče na přechodnou dobu*[online]. [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <https://ssp-ol.cz/wp-content/uploads/2019/01/doporuceny-postup-pppd-k-31.10.2018.pdf>

KURZY: *Dávky pěstounské péče* [online]. [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/prispevky-davky/pestounska-pece/>

MACELA, M.: *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona 359/1999 Sb.* [online]. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/umistovani_deti_PPPD.pdf/fb58f7da-a93c-6ef2-0602-40b7d7ee536d

MAGISTRÁT HL. M. PRAHY: *Metodické doporučení k PPPD* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: http://socialni.praha.eu/file/2918019/Metodicke_doporuceni_k_PPPD_MHMP.pdf

MPSV: *Formy náhradní rodinné péče* [online]. [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>

MPSV: *Metodické doporučení č. 7/2009 k odbornému posuzování žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče* [online]. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-7.pdf/e86827bf-df9a-8bd2-692a-ce1a13e7f691

MPSV: *Metodické doporučení č. 6/2009 k pěstounské péči na přechodnou dobu* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-6.pdf/df1f49d1-2cd0-d11a-ca6e-f698920f3114

MPSV: *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti* [online]. [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:IeuG7X6j8aAJ:www.pravonadestvi.cz/stahnout-soubor/pppdpronejmensideti/%20&cd=2&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&fbclid=IwAR1yFFB5SDRCdIBh7VUde75AtVhLNxk9_4fkZd6_4iQqzivnY0BFt4TWsb0

MPSV: *Právní principy vztahující se k otázce předávání dítěte z PPPD do péče jiné fyzické osoby, která by měla převzít dlouhodobou péči o toto dítě* [online]. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: https://www.spo-jmk.cz/webfiles/mpsv_pppd_predavani.pdf

MPSV: *Roční výkaz o výkonu o sociálně- právní ochrany* [online]. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>

MPSV: *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí v roce 2013* [online]. [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statisticka-rocenka-z-oblasti-prace-a-socialnich-veci>

MPSV: *Statistika za rok 2016* [online]. [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <https://www.sood.cz/nevesela-statistika-mpsv/>

RPP: *PPPD pohledem speciálního pedagoga, pěstouna a osvojitele* [online]. [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/pppd-a-osvojitele-669/>

RPP: *Pěstounská péče na přechodnou dobu* [online]. [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/metodika-mpsv-k-pppd-brezen-2013/>

VIRTUÁLNÍ KNIHOVNA NRP: *Nadační fond J&T- odborná pomoc* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/sluzby-pro-pestouny/odborna-pomoc/>

Zákony, vyhláška, úmluva

Úmluva o právech dítěte

Vyhláška č. 473/2012 Sb., vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 404/2012 Sb.

Abstrakt

NOVOTNÁ, S. *Pěstounská péče na přechodnou dobu: proces předávání dítěte do následné péče*. České Budějovice 2020. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Oddělení praxe. Vedoucí práce M. Ehrlichová.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, pěstoun, dítě, odchod dítěte, proces

Bakalářská práce se zaměřuje na téma pěstounské péče na přechodnou dobu. Práce podává přehled o specifikách pěstounské péče na přechodnou dobu a proces předávání dítěte. Cílem je představení procesu předávání dítěte do následné péče z pohledu pěstouna na přechodnou dobu, doprovázející organizace, dítěte a orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Bakalářská práce popisuje historický vývoj, poslání a cíle, legislativní zakotvení a zúčastněné subjekty pěstounské péče na přechodnou dobu. Dále je popsána osobnost pěstouna a následně období socializace dítěte v pěstounské péči na přechodnou dobu a proces předávání dítěte do následné péče. Zde jsou představeny možnosti, kam může být dítě po odchodu z pěstounské péče na přechodnou dobu umístěno. Snahou práce je zachytit problematiku ukončení pěstounské péče na přechodnou dobu a umístění dítěte do následné péče.

Abstract

The temporary foster care: The process of handing over the child for subsequent care

Key words: substitute family care, temporary foster care, foster parent, child, departure of the child, process

The bachelor's thesis focuses on the topic of temporary foster care. The aim is to present the process of handing over the child to aftercare from the perspective of a temporary foster parent, accompanying the organization, the child and the authority for social and legal protection of children. The bachelor's thesis describes the historical development of temporary foster care, its mission and goals, legislative enshrining and stakeholders of temporary foster care. It also describes the personality of foster parent and subsequent period of socialization of the child in the foster care for temporary period and the process of handing over the child for subsequent care. There are introduced options where a child can be placed after leaving temporary foster care. The aim of this work is to present the issues of ending temporary foster care and the placing a child in aftercare.